

וכאילו לא נטמא, מה שאין כן בנאבד הבשר או נשרף.

ותמהינן: **בנטמא מאי טעמא** רואה היה רבי יוסי את דברי רבי אליעזר? ודאי, **משום דמרצי ציין**.

והרי אי אפשר לומר כן, **כי הא שמעת ליה לרבי יוסי לעיל דאמר: אין הציין מרצה על אכילות?**

**אלא לא קשיא**, וכך הוא שאמר רבי יוסי:

**רואה אני את דברי רבי אליעזר**, בנטמא הבשר או השיריים בקרבן **ציבור** וכדמפרש טעמא ואזיל.

ורואה **אני את דברי רבי יהושע** בנטמא הבשר או השיריים בקרבן יחיד [והוא הדין בנאבד או נשרף בין ביחיד בין בציבור].

ותמהינן: **בציבור מאי טעמא** רואה היה רבי יוסי את דברי רבי אליעזר שהיה מכשיר, ודאי, **משום דטומאה הותרה בציבור**, וכיון שכן אין צריך ציץ לרצות, וזורק את הדם אע"פ שאין הציץ מרצה על אכילות; אבל ביחיד, אפילו כשנטמא הבשר ולא נאבד אינו זורק את הדם, כי אין הציץ מרצה על אכילות; והרי:

**חדא, דשמעת ליה לרב יוסי דאמר, טומאה דחוויה היא בציבור** [וכפי שהוכיחה הגמרא לעיל], ואם כן צריך ציץ לרצות אפילו בציבור, והרי לדעת רבי יוסי אין הציץ

מרצה על אכילות, ואיך יזרוק את הדם כשנטמא הבשר?!

**ועוד, אי מה שאמר רבי יוסי**: רואה אני את דברי רבי אליעזר, היינו **בציבור**, אם כן מה הוא זה שאמר: רואה אני את דברי "רבי אליעזר", וכי **רבי אליעזר** לבדו הוא **שמכשיר** בציבור **ולא רבי יהושע**?!

עמ-ב

**והא אמרת** [בתחילת העמוד הקודם], כי **בציבור אפילו רבי יהושע מודה**?!

**אלא** לעולם רבי יוסי לא מיירי אלא ביחיד, וכך הוא פירושם של דברי רבי יוסי:

**רואה אני את דברי רבי אליעזר, בדיעבד**, שאם זרק את הדם אע"פ שאין בשר, הורצה.

ו"רואה אני את דברי רבי יהושע, לכתחילה.

ותמהינן: האיך נפרש: רואה אני את דברי "רבי אליעזר" היינו בדיעבד, והרי **דיעבד אפילו רבי יהושע נמי מודה הוא** שהורצה, ובזה לא נחלקו, ואין שייך לומר "רואה אני את דברי "רבי אליעזר"?!"

דהרי **קתני** [בברייתא שהובאה לעיל סוף דף עז]: נטמא בשר או שנפסל או שיצא חוץ לקלעים רבי אליעזר אומר, זרק, רבי יהושע אומר, לא יזרק, ומודה **רבי יהושע, שאם זרק הורצה**.

במנחות חלקו, ולא ביחד אמר שני הדברים, ותנא דברייתא חיבר דבריו ביחד ושנאן זה אצל זה.

אמר כשראה שחלקו במנחות, ואמר: רואה אני דבריהם שגם בזבחים חלקו; וסיפא אמר כשראה שחלקו בזבחים, ואמר: רואה אני דבריהם שגם

ומשנינן: הא, בטומאה; הא, באבוד ושרוף. ומפרשת הגמרא:

**כי קתני: מודה רבי יהושע שאם זרק הורצה, בנטמא הבשר או בשאר פסולים, כיון שהבשר עדיין קיים אלא שנפסל; שהרי לא מצינו שיאמר רבי יהושע "אם זרק הורצה" אלא על בשר שנטמא או נפסל או שיצא חוץ לקלעים.**

**אבל באבוד ושרוף שאין הבשר בנמצא כלל, לא הורצה לדעת רבי יהושע אפילו בדיעבד.**

**כי קאמר רבי יוסי: רואה אני את דברי רבי אליעזר בדיעבד, באבוד ושרוף, כי אף שבזה אין מודה רבי יהושע אפילו בדיעבד, רבי יוסי נחלק עליו, ומכשיר אף בזה בדיעבד.**

### מתניתין:

**נטמא בשר הפסח ואפילו החלב קיים, הרי זה אינו זורק את הדם, ואפילו לדעת רבי אליעזר הסובר בכל הזבחים "יש דם אע"פ שאין בשר", כי הואיל והפסח עיקרו לאכילת אדם, אין זורקין את הדם אם אין בשר ראוי לאכילה.**

אבל נטמא החלב ואילו הבשר קיים, הרי זה זורק את הדם, לכולי עלמא.

ובשאר מוקדשין אינו כן כפי שאמרנו ברישא, אלא אע"פ שנטמא הבשר והחלב קיים, הרי זה זורק את הדם, ואפילו לרבי יהושע הסובר: אם אין בשר אין דם, הואיל והאימורין הרי קיימין. (103\*)

### גמרא:

**אמר רב גידל אמר רב:**

**אם זרק את דם הפסח והיה הבשר טמא (104) הורצה, ואינו צריך להביא פסח שני.**

ותמהינן: איך הורצה ונפטר מפסח שני, והא בעינן אכילה, והרי אין יכול לאכול בשר טמא!?

ומשנינן: **אכילה לא מעכבא** את כפרת הקרבן בדיעבד, ולפיכך נפטר מפסח שני. (105)

ותמהינן: **והא כתיב** בפרשת קרבן פסח: **איש "לפי אכלו"!**

103\*. רש"י ביאר את טעמו של רבי יהושע הסובר, כי די אף באימורין קיימין כדי לזרוק את הדם: כי אף לדעת רבי יהושע, אין צריך אלא שיהא קיים "מתיר" ו"ניתר", והדם הרי "מתיר" הן את האימורין למזבח והן את הבשר לאכילה, ולפיכך כל שקיים הדם שהוא ה"מתיר", וקיימים האימורין או הבשר שכל אחד מהם "ניתרים" הם, הרי זה זורק את הדם.

105. במה דשקלינן וטרינן בסוגיתנו אם אכילת פסחים מעכבא יש לפרשו בשני פנים:

א. האכילה עצמה מעכבת את הכפרה.  
ב. שיהא הבשר ראוי לאכילה, ואילו אכילה עצמה אינה מעכבת את הכפרה.

וכתב הלחם משנה בפרק ג' מקרבן פסח

104. לפי המבואר לעיל בגמרא, כי לדעת רבי

והשתא תיקשי: והרי **איתקש אוכלין למנויין** כמאמר הכתוב: "במכסת נפשות איש לפי אכלו תכוסו", ולמדנו מזה: כשם שהשחיטה לשם מנויין מעכבת, כך השחיטה שלא לאוכלין כגון לחולה וזקן שאין ראויין לאכול פוסלת, ואפילו היו מנויין על הפסח.

והואיל והקפידה תורה בשחיטה לשוחטו לשם אוכלין, סברא הוא שכאשר אין לפסח אוכלין לגמרי כיון שנטמא, פסול הוא אף אם רק בשעת זריקה הוא שהיה טמא, כיון שהזריקה היא עיקר העבודה [תוספות], והאיך אמרת שהורצה אע"פ שנטמא הבשר?!

ומשנינן: **אלא רב** — הסובר, כי האכילה אינה מעכבת — **דאמר רבי נתן**, דאמר: **אכילת פסחים לא מעכבא**. [ראה הערה (107\*)]

ומפרשינן: **הי רבי נתן?**

**אילימא הא רבי נתן, דתניא:**

ומשנינן: אין זה אלא **למצוה** ולכתחילה הוא שאמר הכתוב "לפי אכלו", אבל בדיעבד אינו מעכב את הכפרה.

ותמהינן: ואילו **לעכב** לא אמרה תורה?!

**והתניא:**

כתיב בפרשת קרבן פסח: ואם ימעט הבית מהיות משה ולקח הוא ושכנו הקרוב אל ביתו במכסת [לשון מנויין כמו "את מכסת הערכך", רש"י לעיל סא, א] נפשות איש לפי אכלו תכוסו [תתמנון, רש"י בחומש] (106) על השה, ודרשו חז"ל:

**"במכסת": מלמד שאין הפסח נשחט אלא לשם מנויין, ללמדך, שאם נמנו עליו חבורה זו, לא ישחטנו לשם חבורה אחרת [גמרא סא א].**

**יכול שאם שחטו שלא למנויין יהא בעובר על המצוה, ואילו הפסח כשר, תלמוד לומר: איש לפי אכלו "תכוסו", [לעיל סא א, גרסינן: "במכסת תכוסו"], הכתוב שנה עליו לעכב.** (107)

107. כלל הוא בקדשים: אם לא נשנה הדין פעמיים אינו אלא לכתחילה, ואם שנה עליו הכתוב, הרי זה אפילו דיעבד.

\*107. דברי הגמרא צריכים ביאור, דמשמע דהכי קאמר: לעולם לרבנן אכילת פסחים לא מעכבא, וכפי שהוכיחה הגמרא; מכל מקום רב סבירא ליה כרבי נתן דפליג.

אמנם לפי מה שביארו התוספות הקושיא, שהואיל ושחטו שלא למנויין פסול, סברא הוא, שאכילת פסחים מעכבת; על כרחנו צריך לומר שרבי נתן חולק על סברא זו, שהרי אף הוא

הלכה ד' לבאר דברי הרמב"ם: "מאי דקאמר רב [בסוגייתנו] דאכילת פסחים לא מעכבא, הוא: שאפילו אם הבשר טמא בשעת זריקה לא איכפת לן מידי, ובהא לית הלכתא כוותיה, אלא צריך שבשעת זריקה יהיה ראוי לאכול; אבל אם בשעת זריקה ראוי לאכול, אע"פ שלא אכל אחר כן לא מעכבא."

אלא שמדברי רש"י [צח, ב] שהביא הלחם משנה שם, אפשר יש ללמוד, כי האכילה עצמה מעכבת.

106. ומיהו ברש"י זבחים כג, א ד"ה לפי אכלו, כתב: "תכוסו עליו דהיינו שחיטה".

אלא הא רבי נתן הוא דסבר אכילה לא מעכבא:

דתניא: נמנו עליו חבורה אחת והיה לכל אחד מהם כזית, וחזרו ונמנו עליו עוד חבורה אחרת עד שאין עכשיו כזית לכל אחד, כך הוא דינם:

הראשונים שבשעה שנמנו יש להם כזית, כדין נמנו, והרי הן אוכלין ופטורין מלעשות פסח שני.

ואילו האחרונים שאין להם כזית בשעה שנמנו, הרי שלא כדין נמנו, ואין אוכלין, וחייבין לעשות פסח שני, כי האכילה מעכבת, [נתבאר על פי מאירי].

רבי נתן אומר: אלו ואלו פטורין מלעשות פסח שני, כיון שכבר נזרק הדם על כולם, והאכילה לא מעכבת.

ודחינן: אף מהא אין ראייה כי לדעת רבי נתן אכילה לא מעכבא, כי אכתי דילמא שאני התם, כיון דאי ממשכי הני הראשונים, חזי לחו לאחרונים לאכילה, אבל בנטמא הבשר לא אמר רבי נתן.

רבי נתן אומר: מנין שכל ישראל יוצאין בפסח אחד, ואע"פ שאין בו כדי אכילת כזית לכל אחד, תלמוד לומר: ושחטו אותו "כל קהל עדת ישראל" בין הערבים, וכי כל הקהל שוחטין והלא אין שוחט אלא אחד, אלא מלמד שכל ישראל יוצאין בפסח אחד.

הרי שלדעת רבי נתן אכילת פסחים לא מעכבא, כי הלוא בפסח זה אין בו אכילת כזית לכל אחד.

ודחינן: דילמא שאני התם, כיון דאי ממשכי הני [לו היו מושכים את ידיהם מנויים מסויימים היתרים על מנין הראויים לאכול כזית] מלהיות מנויין על הפסח [תוספות] הרי חזי להני שלא משכו את ידיהם, ואי ממשכי הני [מנויים אחרים] הרי חזי להני [למנויים אחרים].

כלומר: והרי כל אחד ואחד יכול הוא לאכול אילו יימשך חבירו מלהיות מנוי על הפסח, נמצא שהקרוב ראויה הוא לכולם ד"הי מינייהו מפקת" [אינך יכול לומר על אף אחד מן המנויים כי הוא זה שאינו ראוי לאכול כזית וחבירו הוא שראוי], ולפיכך נחשבים כולם כאילו ראויים הם לאכול, ויצאו ידי חובת פסח, אבל נטמא הבשר לא שמענו מדברי רבי נתן. (108)

108. הקשו התוספות: והרי אין יכולין לימשך מן הפסח לאחר שחיטה, ואם כן אינו ראוי לאכילה. ותירצו: שכוונת הגמרא, שיש לומר שרבי נתן סבירא ליה כדעת הסוברים שיכולין המנויין למשוך את ידיהם עד הזריקה, וראה עוד שם.

ותמה עליהם בספר משיב נפש: והרי סוף סוף בשעת זריקה כבר אין יכולין לימשך?!

מודה ששחטו שלא למנוייו פסול, כדמשמע בהדיא בהמשך הגמרא, ומכל מקום סבירא ליה שאכילת פסחים אינה מעכבת שלא כסברא זו. ואם כן מנין לנו שחכמים חולקים עליו בזה, עד שהוצרכנו לומר שרב כרבי נתן ולא כחכמים?!

וראה היטב מה שכתבו התוספות לקמן בד"ה ולרבי.

ומפרשינן: **אם כן** דמשום כך הוא, ליתני בברייתא הטעם "הואיל וראויין לימשך", מאי "שכבר נזרק הדם", הרי שמע מינה כי לדעת רבי נתן בדם תליא מילתא, אבל אכילה לא מעכבא.

והדרין לעיקר מילתיה דרב, ומקשינן:

**מאי דוחקיה דרב** [וכי מי דחקו לרב] דמוקים לה למתניתין דקתני "נטמא בשר וחלב קיים אינו זורק את הדם", דהיינו דוקא לכתחילה, אבל בדיעבד הורצה ומשנתנו רבי נתן היא הסובר אכילה לא מעכבא.

והרי אדרבא נוקמה רב למתניתין כרבנן הסוברים אכילה מעכבא, ואפילו דיעבד נמי לא הורצה, כיון שאין ראוי לאכילה?!

ומשנינן: רב שפירש כן, כי מתניתין קשיתיה, כלומר: מן המשנה גופה הוכיח רב שהני מילי לכתחילה אבל בדיעבד לא.

שהרי: אמאי (תני) [נתן] במשנתנו: "אין זורק את הדם", ליתני "פסול"?!

אלא שמע מינה כפי שאמר רב: "אין זורק" רק לכתחילה, אבל דיעבד שפיר דמו.

ומפרשינן: ולרבי נתן: "איש לפי אכלו", למה לי, כלומר: מה דורש בו רבי נתן? [ואין לומר שהוא למצוה ולא לעכב, שהרי איתקש אוכלין למנויים, וכדאמרינן לעיל, תוספות].

ומשנינן: לרבי נתן, לא בא הכתוב אלא לומר: דבעינן גברא דחזי לאכילה [די שיהא האדם ראוי לאכילה] אבל הקרבן עצמו אין צריך אפילו שיהא ראוי לאכילה.

מאן תנא להא דתנו רבנן:

שחטו לאוכליו כלומר: למנויים הראויים לאוכלו, וזרקו דמו שלא לאוכליו כגון לחולה וזקן שהיו מנויין עליו:

הרי הפסח עצמו כשר לזרוק את הדם ולהקטיר את האימורין [אבל לאכול את הבשר, לא — הכי קא סלקא דעתיה דהמקשה], ואדם יוצא בו ידי חובתו.

כמאן אתיא ברייתא זו, וכי נימא דברייתא זו רבי נתן היא הסובר: אכילת פסחים לא מעכבא, ולפיכך לא איכפת לן שאין הבשר ראוי לאכילה; ולא כרבנן הסוברים: אכילת פסחים מעכבא?! [נתבאר על פי רש"י, ותוספות פירשו באופן אחר].

ודחינן: אפילו תימא ברייתא זו רבנן היא הסוברים אכילת פסחים מעכבא!

כי אין כוונת הברייתא כסברת המקשה, שאין הבשר כשר לאכילה; אלא אף הבשר כשר לאכילה.

ומשום: דאין מחשבת אוכלין פוסלת כלל בזריקה [אלא בשחיטה] ואפילו לאכול את הבשר; כיון ד"איש לפי אכלו" לגבי שחיטה הוא דכתיב [דהא כתיב: איש לפי אכלו "תכוסו" דהיינו שחיטה, על פי רש"י זבחים כג, א].

מאן תנא להא דתנו רבנן:

הרי שהיה הבעלים של הפסח חולה שאינו ראוי לאכילה בשעת שחיטה, ואפילו שהיה חלים [בריא] בשעת זריקה.

או שהיה חלים בשעת שחיטה, וחולה רק בשעת זריקה.

אין שוחטין וזורקין עליו את הפסח, עד

הרי למדנו שזורקין את הדם כשהבעלים טמאים ואין ראויים לאכילה, וכמאן אתיא הך ברייתא, הסוברת, שאפילו גברא דחזי לאכילה לא בעינן?

**אמר רבי (אליעזר) [אלעזר]: במחלוקת דרבי נתן וחסכמים היא שנויה, ורבי נתן היא הסובר: אכילת פסחים לא מעכבא, ואפילו גברא דחזי לאכילה לא בעינן, [ראה הערה (109)].**

**ורבי יוחנן אמר: אפילו תימא רבנן היא הסוברים: אכילת פסחים מעכבא, ואפילו הכי יזרק הדם בטומאה, כי:**

**הכא במאי עסקינן: בציבור, שנטמאו רוב הציבור בין אכילה לזריקה [שמת הנשיא ונטמאו לו רוב ישראל, רש"י] דאפילו בטומאה נמי עבדי שמותרין הן לעשות ולאכול מעיקר הדין את הפסח אפילו בטומאה, ונמצאו הבעלים ראויים לאכילה, ולפיכך כשר הפסח, וכדמפרש ואזיל.**

ותמהינן כדי לפרושי: אי מיירי בציבור, אמאי אין הבשר נאכל בטומאה!?

ומפרשינן: דאיסור דרבנן בעלמא הוא.

ומשום: דהרי אין הבעלים מותרין לאכול בטומאתם ואפילו בציבור, אלא במקום שעיקר הפסח בא בטומאה, דהיינו שנזרק הדם כשהיו הבעלים טמאין; אבל נזרק הדם בטהרה, ונטמאו הבעלים אחר כך, לא הותר לאוכלו בטומאה אפילו נטמאו רוב ציבור.

**שיהא חלים וראוי לאכילה משעת שחיטה עד שעת זריקה, [ואין הדין תלוי במצב הבעלים לערב בשעת אכילה; כי החולה בין בשחיטה בין בזריקה הוי דיחוי בגופו, חזון איש זבחים סוף סימן ד].**

**כמאן אתיא ברייתא זו, וכי נימא רבנן היא הסוברים אכילת פסחים מעכבא, ולא רבי נתן הסובר אכילת פסחים לא מעכבא?**

ודחינן: אפילו תימא רבי נתן היא, כיון דגברא דחזי לאכילה בעינן אפילו לדעת רבי נתן, והרי חולה לאו בר אכילה הוא; והטעם: דכי כתיב "איש לפי אכלו" אגברא כתיב, דליהוי גברא בר אכילה, אבל פסח לא איכפת לן אי לא חזי [רש"י].

**מאן תנא להא דתנו רבנן:**

**שחטו בטהרה של הבעלים ואחר כך קודם הזריקה נטמאו הבעלים:**

**יזרק הדם בטהרה של כהנים וכלי שרת.**

כלומר: מותר לזרוק את הדם, ואף על פי שהבעלים טמאים בשעת זריקה; ומכל מקום אין אומרים: הואיל והקרבן נזרק בטומאת הבעלים וקרבתו הבא בטומאה הוא, אם כן אף על טהרת הכהנים וכלי השרת אין צורך להקפיד שהרי בלאו הכי בטומאה הוא בא; אלא יזרק בטהרה.

**ואל יאכל לבעלי הפסח הבשר בטומאה שלהם.**

טמא בשעת זריקה אינו נדחה, הואיל וגברא דחזי לאכילה לא בעינן.  
ביאר רש"י: כי לדעת רבי אלעזר בדעת רבי

109. ואפילו טמא שדחאו הכתוב בפירוש לפסח שני ואינו ראוי לעשות בטומאה, לא דחאו הכתוב אלא כשהיה טמא בשעת שחיטה, אבל

דהכי תניא: רבי יהושע אומר:

כל הזבחים שבתורה, בין שנטמא בשר וחלב קיים, בין שנטמא חלב ובשר קיים, הרי זה זורק את הדם.

אבל נזיר — המביא ביום מלאת ימי נזרו [בין שאר קרבנותיו], איל אחד לשלמים, ומבשלו בעזרה, ולאחר שמגלח את ראשו משלח את שערו תחת הדוד שבו מתבשלים השלמים; ולוקח הכהן את הזרוע הבשילה מן האיל ומניפו לפני ד'.

וכן עושה פסח שעיקר הפסח לאכילה הוא, דינם שונה:

א. נטמא חלב ובשר קיים, הרי זה זורק את הדם כשאר קרבנות; אבל נטמא בשר ואפילו חלב קיים, אין זורק את הדם, ואם זרק הורצה.

והטעם שאף שלמי נזיר חלוקים הם משאר קרבנות: כי שלמי נזיר "תחילתן לאכילה, דבעי שילוח שערו תחת הדוד שהשלמים מתבשלין בו, ועוד, דבעי תנופת זרוע בשילה; אלמא צריך שיהא בשר טהור בשעת זריקה שיהא ראוי למצוה האמורה בו"; ומכל מקום אם זרק הורצה, כיון דאין דברים אלו מעכבים [רש"י]; והתוספות חולקים בכל זה, ואין גורסים "נזיר" כלל.

כהנים וכלי שרת משום גזירה הוא. כי מעיקר הדין, כל שהפסח קרב בטומאה בשעת זריקה משום שהיו הציבור טמאים, אף הכהנים אין צריכים להיזהר בטהרת עצמם ובטהרת כלי השרת. אלא שכאן גזרו חכמים שיעשה בטהרת

ואמרו חכמים: מאחר שפסח זה נשחט בטהרת הבעלים, וזריקתו בלבד היא שהיתה בטומאה, אין להתיר לאוכלו בטומאה, והטעם:

גזירה שמא לשנה הבאה יטמאו הבעלים אף לאחר הזריקה ואינם מותרין לאוכלו בטומאה, ויאמרו: וכי אשתקד לא נטמאנו בשעת האכילה ואכלנו אע"פ ששחיטתו בטהרה היתה, אם כן השתא נמי ניכול את הפסח בטומאה.

ולא ידעי, דאשתקד משום הכי הותר להם, כיון דכי איזדריק דם הפסח כבר בעלים טמאים הוו, ופסח הבא בטומאה הוא; אבל השתא הרי בעלים בשעת זריקה טהורין הוו, ואין זה פסח הבא בטומאה, ואסורים לאוכלו בטומאה. (110)

עט-א והשתא חוזרת הגמרא לדברי רב שבתחילת הסוגיא, שאמר: אם נטמא הבשר וחלב קיים שמבואר במשנתנו שאינו זורק את הדם, מכל מקום אם זרק הורצה; והקשינו: הרי בעינן אכילה!?

ומשנינן אהאי קושיא: רב — הסובר: אם זרק הורצה אף שנטמא הבשר ואינו ראוי לאכילה — דאמר רבי יהושע, הסובר: אכילת פסחים לא מעכבא.

נתן שאפילו גברא דחזי לאכילה לא בעינן; הרי שהברייתא הקודמת שהובאה בגמרא, כרבנן אתיא ולא כרבי נתן.

110. ביאר החזון איש [סימן קנד לדף זה], כי אף מה שאמרו בברייתא: יזרק הדם בטהרה של